

Мира Милић, Олга Панић Кавгић, Александра Кардош.
Нови енглеско-српски речник сјорпских ѿермина.
Нови Сад: Прометеј, 2021, 536 стр.

Почетак 20-их година овога века новосадску контрастивну лингвистику обележила су, између осталог, два вредна лексикографска остварења. Уз *Српски речник новијих англицизама* (2021), исте године објављен је *Нови енглеско-српски речник сјорпских ѿермина*, чије су ауторке – Мира Милић, Олга Панић Кавгић и Александра Кардош – учествовале у изради оба ова речника. Треба истаћи њихове компетенције и стручност, али и истрајност и преданост у двама, нимало једноставним, ни мање захтевним, а најмање краткорочним пројектима. Све три су у одређеним сегментима, фазама, оквирима прошле кроз укупно чак 9.500 одредница у збиру.

Нови енглеско-српски речник сјорпских ѿермина ауторки Мире Милић, Олге Панић Кавгић и Александре Кардош објављен је као девета књига Библиотеке „Речници” у издању Издавачке куће „Прометеј” у Новом Саду. Пре централног речничког дела (стр. 29–501), дат је теоријски, металексикографски садржај, као нужан инструментаријум за сачињавање, читање и употребу *Речника*. Овај својеврсни уводни део подељен је на целине: *Ознаке и скраћенице* (стр. 7–9), *Реч унајред* (стр. 9–16), *Водич кроз Речник* (стр. 15–22), *Лишерајшур* из области: (а) лексикографије и терминологије (26 референци), (б) спортских уџбеника (17 уџбеника), (в) спорта (13 референци), (г) речника (11 речника), (д) термина на интернету (56 извора) (стр. 22–29).

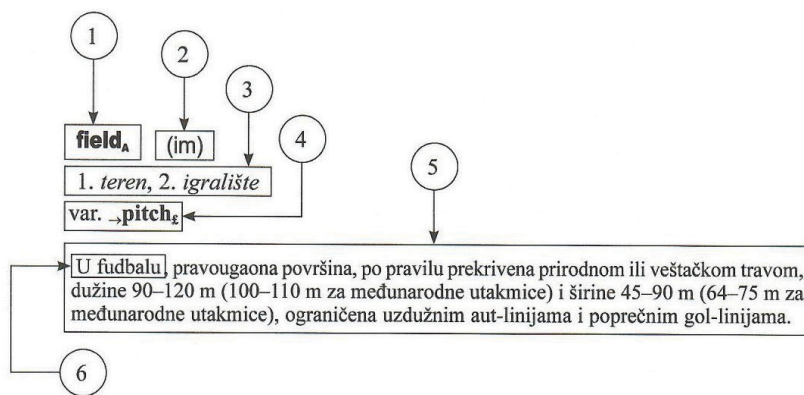
Квалификатор *нови* овај речник носи јер је наследник *Речника сјорпских ѿермина* из 2006. Његова је ауторка Мира Милић, која је предавала енглески језик на Факултету спорта и физичког васпитања у Новом Саду, што је истовремено био један од мотива његовог настанка. Предавати енглески на нематичном факултету носи са собом додатне послове у домену специфичних струка – преводити текстове домаћих аутора на енглески, с енглеског на српски, сусретати се, пре свега, са специјализованим лексичким јединицама и структурама, и у обиљу нестандардизованих термина, уједначавати их, уводити ред, уз мноштво ванјезичких отежавајућих фактора – од регионалних варијација номиноване појаве или ентитета до различитих ауторских преференција. Сусрет извесне дисциплине, уметности, културе, с једне стране, и лингвистике, с друге стране, за страног филолога у пракси значи наћи се на пољу *језика струке*, који подразумева владање специфичним вокабуларом и свим морфосинтаксичким и прагматичким законитостима његове организације и употребе. У сржи овакве компилације налазе се терминосистеми, који из перспективе језичког планирања постају предмет или компонента научног развоја, језичког планирања и језичке политике, објекат нормирања, усаглашавања и широко заснованих или сталних лексикографских, социolingвистичких и семантичких испитивања (уп. RADOVANOVIĆ 1988: 9–10). Стога, лексикограф који се бави терминима мора имати свест о томе да стручни

језик захтева виши степен прецизности у односу на општи лексички фонд, о томе да треба бити спреман на систематичан и плански рад с циљем да се уклоне евентуалне препреке у комуникацији међу стручњацима и успостави ред у датој области, о специфичној природи термина. Све ово уопште није једноставно, јер је термин у тесној вези с логиком и онтологијом и најважније основно питање терминологије јесте, у ствари, однос појма и термина (Дудок 1996: 17), што значи да је семантички садржај термина *йојмовни*, и у њему нема релевантних елемената за развој полисемије. Стога ауторке полазе од његових кључних карактеристика – једнозначност, прозирност, системност, кратка форма, учесталост.

Мира Милић, у независној позицији – и тамо и овамо – прошла је готово све фазе устројства српске и енглеске спортске терминологије, од прикупљања и селекције грађе, до дескрипције, кодификације и прескрипције, најпре у виду *Речника сјорџских ѿермина* (2006). Овај је речник обухватао термине који се односе на игре лоптом – фудбал, кошарка, одбојка, рукомет и ватерполо. Био је то тек увод у спортску терминологију, који је ауторки даље отворио низ, у основи лексиколошких питања – о месту термилошког регистра у контексту смисаоних односа, пре свега (потенцијалне) синонимије, а даље и потребу да се пописани, описани и лексикографски педантно обрађени регистар прошири. Очекивана динамика промена унутар стручног регистра као и потреба да се прати корак савремене лексикографије и контрастивне лингвистике условиле су ауторкину потребу да овај речник иновира, освежи, ажурира, поправи, те да од 2017. до 2021. са сарадницама Олгом Панић Кавгић и Александром Кардош започне више корпусно заснованих истраживања, те усаврши лексикографску презентацију термина. У оном пак поменутом, незаобилазном пољу струке, учествовали су консултанци за спортове, које су ауторке уредно на почетку навеле, а то је обиман списак од чак 22 имена професора, еминентна стручњака за сваку дисциплину. Сложеност речника огледа се и у томе што су укључени термини из области борилачких вештина (бокс, карате, рвање и ђудо), три индивидуална спорта (атлетика, гимнастика, зимски спортови), поменути термини из пет дисциплина игара лоптом и једна рекетом и лоптицом (тенис). Један од највећих изазова у погледу транскрипције, енглеског еквивалента и одговарајућег српског термина, те његових граматичких и семантичких одређења, јесте адаптација назива борилачких вештина пореклом из Јапана (нпр. мае-гери: *ножни ударац најпрег*; мае-гери-каеге: *високи ножни ударац најпрег*; мае-гери-какоми: *ударац ноћом ђурањем*, те адаптација нпр. финалног /и/ пред вокалом, типа *ashi-barai*, како је у енглеском, као и правописна решења, нарочито сложеничког и полусложеничког писања, нпр. 'ju-jitsu' 1. *џију-џицу*, 2. *џијуџицу*, 3. *џиу-џицу* итд.).

Нови енглеско-српски речник сјорџских ѿермина јесте специјализовани двојезични речник алфабетски устројених преко 5.000 спортских термина из наведених области. У *Водичу кроз Речник* корисник може да се упозна са структуром типичног речничког чланка – енглески термин, граматичка информација, српски термин, (могућа) ознака за унакрсно упућивање на синоним, антоним или географску варијанту (енглеску или америчку), потом дефиниција, која садржи и истакнути део, тзв. тематизатор (упутницу за спорт) на почетку реченице: у *џенису*, у *кошарци*, у *џрама лојџом*, у *џуду*,

у боксу, као и генерички, општи термини – у *сјорџу* (нпр. *улазница*, *јроју-сница* и сл.) итд. Посебно је с лексиколошког аспекта занимљиво, а примењено – лексикографски изазовно, бележити исту форму с различитим или формалним (граматичким) обележјима или семантичким садржајем, што залази делом у питање полисемије и/или хомонимије или, у енглеском, врло честе конверзије. У *Речнику* је овај феномен разрешен тако што се сваки исти облик раздваја у посебне речничке чланке и означен је спуштеним словима абецеде, нпр. ‘guard_A’ (gl.) *чувајћи јројивника...*, ‘guard_B’ (im.) *чување јројивника...*, ‘guard_C’ (im.) *бек*. Овако уређен речнички чланак врши једну од својих основних функција – лако и брзо стицање корисничке компетенције.

Илустрација 1: Типичан речнички чланак у *Новом енглеско-српском речнику сјорџских џермина*²

1. енглески термин	4. унакрсна упутница на синоним, антоним или варијанту
2. граматичка информација	5. дефиниција
3. српски термин	6. упутница на спорт

Ауторке у *Предговору* наводе да је *Речник* сачињен у складу с општим лексикографским принципима: научна заснованост, функцијска профилисаност, окренутост ка кориснику, те учење, неговање и праћење ефикасности употребе. Корисник, као стожерна референтна тачка при изради сваког речника, овде је јасно профилисан – то су спортисти, тренери, судије, професори, студенти, новинари, као и лаици који прате спорт и у чијем је менталном лексикону, хотимично или нехотично, већ уврежен енглески термин за фреквентније спортске појаве и ентитете – нпр. *корнер*, *џајбрејк*, *џриил-дабл*, *форхенд*, *челенџ* итд., али и лексеме из општег лексичког фонда с терминолошким значењем у овом случају – *змија*, *каш*, *клуџа*, *крајна*, *кување*, *маказице*, *реј*, *џиџ* итд. Врло је корисна информација о статусу термина који одступају од српског језичког стандарда, што је у речничком чланку посебно означено (нпр. енгл. ‘loss of possession of the ball’ не може се пренети дословно (врло уврежено и погрешно): *џубиџак џоседа лојџе*, него једино – *изџубљена лојџа*).

Речник пак нуди далеко више од пописа енглеских термина, њихових еквивалената, кореспондената или устаљених назива за сваки сегмент наве-

² Илустрација преузета из *Нове енглеско-српске речника сјорџских џермина* (стр. 15).

деног спорта – од реквизита, њихових елемената, одеће и обуће такмичара, терена, њихових делова, напада, одбране, врсте такмичења, њихових сегмената, судија и целог концепта суђења, до понекад и информације о пореклу номиноване технике. Ово је показатељ да су ауторке имале на уму читав појмовни и семантички оквир у филморовском смислу и тиме искорачиле из дефинисања уских појмова и појава у тематској групи спорт, те, у складу са савременим когнитивнолингвистичким учењима, направиле помак у односу на традиционалне речничке информације и обухватније, енциклопедијски, у целини обрадиле грађу. Тако се у *Речнику* могу наћи подаци, не само о актерима у спортским играма, него и целокупном контексту у којем се тај актер налази.

Формална класификација термина односи се на категоријално обележје – врсту речи, која се укршта са структуром према броју лексичких јединица које га чине. Тако, уз доминантне именице, потом глаголе, бележе се придеви, прилози и, нарочито занимљиво, за спорт очекивано – узвици (нпр. ‘kiaī’ 1. *киаи*, 2. *узвик*, 3. *крик*: „У борилачким вештинама, ратнички узвик, односно карактеристичан крик, који се изводи пре, за време или на крају извођења технике” (стр. 249)), али и новоуведена категорија – *искази*. Наиме, ауторке су ревидирале традиционалну поделу на једночлане и вишечлане термине, према њима – сувише уопштено, и понудиле нову – поделу на *лексичке* и *синтаксичке* термине. Ово је сасвим оправдано будући да се ради о дисциплини заснованој махом на интеракцији, што на когнитивном плану чини један семантички оквир где су такмичари, судије, коментатори, те је реченица нпр. *Досуђена је добра лопта*. метонимија ОБЈЕКАТ ЗА СИТУАЦИЈУ, на лексичком плану – знак – и реализована је само у овако задатој форми.

Очекивано, није било једноставно поштовати теоријски описане принципе уобличавања једнозначне, несинонимичне, семантички непродуктивне лексичке јединице, својствене једном регистру, удаљеном од лексема општег лексичког фонда. То су управо теме које занимају лексикологе, а које наводи Р. Драгићевић (Драгићевић 2010: 20), сводиве на питање степена различитости термина у односу на лексеме општег лексичког фонда, тј.: теже ли термини да се прилагоде уобичајеним законитостима и односима особеним у општем лексикону, као што су полисемија, деривација, синонимија или антонимија, и да ли те односе успостављају мешајући се са општом лексиком или остају затворени у своје термилошке системе? Неке од одговора, у овом терминосистему, налазимо у овом речнику:

- Постоји више српских термина за један енглески, нпр. енгл. ‘edge’ = 1. *канџ*, 2. *ивица*, 3. *рубник*, при чему је редоследом навођења начињена хијерархија у степену стандардизованости;
- Постоје случајеви када се једном енглеском лексемом, именују различити сегменти спортских појава и активности. Тако је за лексему ‘corner’ регистровано пет, условно речено, значења, тј. прагматичких оквира, домена употребе, наведених засебно, у зависности од дисциплине у којој се користи: у *боксу*, један од четири угла; место за чланове екипе који саветују боксера; место где се боксеру пружа помоћ; у *фудбалу*, спецификовано – део терена на којем се спајају уздужна аут-линија и попречна гол-линија; у *вајерџолу* – један од 4 угла. Након овакве сегментације, следи 7 термилошких колокација, где је енглеска именица ‘corner’ у функцији детерминатива с именицама нпр. ‘kick’, ‘pad’, ‘throw’ итд. дакле *ударац из корнера*, *уџаони јасџучић*, *корнерско бацање*;

- Синоними и антоними означени су квалификаторима син. и ант., што значи да се о апсолутној вези један појам – једно име може говорити у начелу, условно, што је очекивано. Задатак је за будуће истраживаче да испитају нпр. о којем се семантичком поклапању ради у вези са синонимима и који су њени извори, како у изворном тако и у циљном језику (нпр. ‘fault’ : ‘error’; ‘junior light heavyweight’ ‘junior lightweight’ : ‘super featherweight’ итд.).

Овај *Речник*, као и други, инспирација је и отворена књига за многобројна истраживања. Његова је специфичност то што обрађује један терминосистем, што има и дескриптивни и прескриптивни карактер, што обухвата велик број дисциплина, чији се сегменти номиновања могу укрштати и, коначно, што је двојезични, енглеско-српски. У том светлу, огромни су његови потенцијали за даља истраживања – нпр. поступци превођења, адаптација енглеских речи у српском, парадигматски и синтагматски односи у обама језицима, граматичке варијанте, концептуализације, уоквиравања у двама језицима и културама и још многе друге теме. Тако су ауторкама захвални не само они којима је спорт поље ангажованости, предавања, коментарисања, него и истраживачи, лингвисти, који испитују особености терминологије, термина, терминосистема.

И на крају, како бележи библиотечка база Кобис, постоје чак 63 енглеско-српска речника термина из најразличитијих области. Различити су и према обиму, према томе да ли су једносмерни или двосмерни, према ауторима за исту област, према броју издања (неки имају чак и 9 издања). Области које имају уређене термине у српском, у овом случају у односу на енглески, говоре о значају и позицији ових активности у нашем друштву и култури. Тако ће се и спорт у овом, новом обиму дисциплина, наћи међу следећим областима као што су: царина, животна средина, финансије, нове технологије, дипломатија, војска, стоматологија, архивистика, теологија, текстил и кожа, музика, библиотекарство, туризам, медицина, пољопривреда, шах, филм, пчеларство, стони тенис итд.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна. *Лексикологија српског језика*. Београд: Завод за уџбенике, 2010.
 ДУДОК, Мирослав. Термин и текст. *Стандардизација терминологије*. Београд: Српска академија наука и уметности, 1996, 17–20.

*

- RADOVANOVIĆ, Miroslav. Terminologija – terminografija – terminogradnja. Nadežda Vinaver (ur.). *Terminologija: načela, normiranje, usaglašavanje rada: zbornik radova*. Београд: Prevodilac, 1988, 9–16.

Јасмина Дражић

Универзитет у Новом Саду
 Филозофски факултет

Одсек за српски језик и лингвистику
 Др Зорана Ђинђића 2, 21000 Нови Сад, Србија
jasmina@ff.uns.ac.rs